

POLSKA

1944 / 45 – 1989

Studia i Materiały **22**

Instytut Historii PAN

POLSKA **1944 / 45 – 1989**

Studia i Materiały 22

**Instytut Historii PAN
Warszawa 2024**

REDAKCJA:

Dariusz Jarosz (redaktor naczelny), Hubert Wilk (sekretarz redakcji), Jerzy Eisler, Tomasz Szarota, Ewelina Szpak, Tadeusz Wolsza

RADA REDAKCYJNA:

Jędrzej Chumiński (Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu), Antoni Dudek (Uniwersytet Kardynała Stefana Wyszyńskiego), Andrzej Friszke (Instytut Studiów Politycznych PAN), Paul Gradwohl (Uniwersytet Warszawski), Padraic Kenney (Indiana University, USA), Miklós Mitrovits (Magyar Tudományos Akadémia, Węgry), Andrzej Paczkowski (Instytut Studiów Politycznych PAN), Anna Pelka (Historisches Seminar der LMU Abteilung Neueste Geschichte und Zeitgeschichte), Dušan Segeš (Historický ústav SAV, Słowacja), Rafał Stobiecki (Uniwersytet Łódzki), Bożena Szaynok (Uniwersytet Wrocławski), Marek Wierzbicki (IPN), Rafał Wnuk (Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II), Anna Wolf-Powęska (Uniwersytet Adama Mickiewicza)

ADRES REDAKCJI:

Instytut Historii PAN, Rynek Starego Miasta 31
00-272 Warszawa, tel./fax 22 831 36 43
e-mail: polska@ihpan.edu.pl
www.polska-ihpan.edu.pl

© Copyright by Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk, Warszawa 2024
Printed in Poland

e-ISSN 2450-8365

p-ISSN 2450-8357

Czasopismo recenzowane

Wersja elektroniczna jest wersją referencyjną czasopisma

Tomy w formacie pdf znajdują się na stronie internetowej: www.polska-ihpan.edu.pl

Publikacja dotowana ze środków publicznych Ministerstwa Nauki i Szkolnictwa Wyższego

Tłumaczenie streszczeń

Grażyna Waluga & Autorzy

Projekt okładki: Marek Kreusch

Opracowanie redakcyjne: Małgorzata Świerzyńska

Skład i łamanie: Marcin Szcześniak

Wydawca: Instytut Historii PAN

Rynek Starego Miasta 31

00-272 Warszawa

tel. 22 831 02 61 w. 44

e-mail: wydawnictwo@ihpan.edu.pl

<http://ksiegarnia-ihpan.edu.pl>

Druk i oprawa: Fabryka Druku

Spis treści

STUDIA

- Andrzej Skalimowski**, Wojsko jako czynnik determinujący przestrzeń publiczną. Studium przypadku warszawskiej ulicy Granicznej w latach 1939–1965 5
- Adam Dziuba**, Odbudowa, komasacja, likwidacja. Polityka komunistów wobec organizacji społecznych w Polsce w latach 1944–1952 23
- Mateusz Sokulski**, Stany Zjednoczone wobec możliwości wykorzystania górnośląskiego węgla do odbudowy Europy po 1945 roku 53
- Jan Hlebowicz**, Analityk systemu komunistycznego. O opozycyjnej działalności Czesława Czapowa (1947–1980) 85
- Anna Sienkiewicz-Rogaś**, Działalność Stałej Grupy Roboczej ds. Kultury Odzieży w latach 1960–1970. Przyczynek do badań nad rynkiem mody w Polsce w epoce Władysława Gomułki 113
- Agnieszka Chamera-Nowak**, Pożar „Domu Słowa Polskiego” podczas wizyty Leonida Breżniewa w Warszawie – przyczyny, przebieg, konteksty 127
- Daniel Filip-Afloarei**, Romania and the Solidarity Crisis of 1980–1981: A Distinct Approach? 143
- Maria Pasztor**, „Uchodźcy” z Polski we Włoszech w 1987 roku jako problem w relacjach polsko-włoskich 163
- Zbigniew Romek**, Cenzura w bibliotece w PRL i w III RP na tle dyskusji w krajach zachodnich 181
- Anna Sobór-Świdarska**, Władysława Kowalskiego życie po życiu, czyli rzecz o losie osobistych zapisków działacza politycznego 197
- Jolanta Epsztein**, Leon Gecow (1911–1952) – komunista, lekarz wojskowy, ofiara stalinowskich represji 231

ARTYKUŁY RECENZYJNE

- Dariusz Jarosz**, Jak zwyczajnie rozczarowani ludzie „robią” rewolucję 267
- Anna Idzikowska-Czubaj**, Historie przeżyte, zapamiętane i wysłuchane. Kilka przypisów do książki Zbigniewa Romka 287

RECENZJE

- A. Komornicka, *Poland and European East-West Cooperation in the 1970s. The Opening Up*, London–New York 2023 (**Tomasz Kozłowski**) 307
- J. Pałka, *Polskie wojska operacyjne w Układzie Warszawskim*, Warszawa 2022 (**Paweł Orłowski**) 311

Wykaz skrótów

AAN	- Archiwum Akt Nowych w Warszawie
ACGIL	- Archivio Confederale della Confederazione Generale Italiana del Lavoro Roma
AIPN	- Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej
AIPN BU	- Archiwum Instytutu Pamięci Narodowej Biuro Udostępniania
AK	- Armia Krajowa
AL	- Armia Ludowa
ALA	- Stowarzyszenie Bibliotek Amerykańskich (American Library Association)
AMŁ	- Akta miasta Łodzi (w APŁ)
AMSZ	- Archiwum Ministerstwa Spraw Zagranicznych
AOLG	- Akta Osobowe Leona Gecowa (w AUSB)
AP Kat	- Archiwum Państwowe w Katowicach
APAN	- Archiwum Polskiej Akademii Nauk
APŁ	- Archiwum Państwowe w Łodzi
APR	- Archiwum Państwowe w Radomiu
APW	- Archiwum Państwowe w Warszawie
AUK	- Archiv Univerzity Karlovy w Pradze
AUSB	- Archiwum Uniwersytetu Stefana Batorego w Wilnie
AUW	- Archiwum Uniwersytetu Warszawskiego
AŻIH	- Archiwum Żydowskiego Instytut Historycznego
b.d.	- bez daty
b.m.	- bez miejsca
b.pag.	- bez paginacji
BOS	- Biuro Odbudowy Stolicy
BP (KC PZPR)	- Biuro Polityczne (KC PZPR)
BU	- Biuro Udostępniania
CAW	- Centralne Archiwum Wojskowe
CIA	- Central Intelligence Agency (Centralna Agencja Wywiadowcza)
CZPW	- Centralny Związek Przemysłu Węglowego
CZSBM	- Centralny Związek Spółdzielni Budownictwa Mieszkaniowego
d.	- dzieło
Dep.	- Departament
DOE Library	- DOE Library, University of California in Berkeley
DPP	- Dyrekcja Planowania Przestrzennego
DSP	- Dom Słowa Polskiego
Dz.U.	- Dziennik Ustaw
ECO	- Europejska Organizacja Węgla (European Coal Organization)
EWG	- Europejska Wspólnota Gospodarcza

EWWiS	- Europejska Wspólnota Węgla i Stali
f.	- fond
GKKOS	- Główna Komisja Koordynacyjna Organizacji Społecznych
GUKPiW	- Główny Urząd Kontroli Publikacji i Widowisk
IFLA	- Międzynarodowa Federacja Stowarzyszeń i Instytucji Bibliotekarskich
IPN	- Instytut Pamięci Narodowej
IPSiR	- Instytut Profilaktyki Społecznej i Resocjalizacji
KBWE	- Konferencja Bezpieczeństwa i Współpracy w Europie
KC (PZPR, KPZR)	- Komitet Centralny (PZPR, KPZR)
KDRR	- Kolekcja dokumentów dotyczących ruchu robotniczego i jego działalności zgromadzona przez Centralną Komisję Kontroli Partyjnej PZPR (w AAN)
KdsOS	- Komisja dla Spraw Organizacji Społecznych
KG	- Komenda Główna
KKK	- Klub Krzywego Koła
KOR	- Komitet Obrony Robotników
KPRP / KPP	- Komunistyczna Partia Robotnicza Polski / Komunistyczna Partia Polski
KPZB	- Komunistyczna Partia Zachodniej Białorusi
KRN	- Krajowa Rada Narodowa
KSS „KOR”	- Komitet Samoobrony Społecznej „KOR”
KW (PPR, PZPR)	- Komitet Wojewódzki PPR / PZPR
LM	- Liga Morska
MAP	- Ministerstwo Administracji Publicznej
MBP	- Ministerstwo Bezpieczeństwa Publicznego
MEN	- Ministerstwo Edukacji Narodowej
MK	- Międzynarodówka Komunistyczna
MKCK	- Międzynarodowy Komitet Czerwonego Krzyża
MLG	- Materiały Leona Gecowa (w APAN)
MO	- Milicja Obywatelska
MON	- Ministerstwo Obrony Narodowej
MPW	- Muzeum Powstania Warszawskiego
MSW	- Ministerstwo Spraw Wewnętrznych
MSZ	- Ministerstwo Spraw Zagranicznych
NAC	- Narodowe Archiwum Cyfrowe
NATO	- Organizacja Traktatu Północnoatlantyckiego
NIK	- Najwyższa Izba Kontroli
NKW	- Naczelny Komitet Wykonawczy
NKWD	- Narodnyj Komissariat Wnutriennich Dieł (Ludowy Komisariat Spraw Wewnętrznych)
NPCh	- Niezależna Partia Chłopska
NRD	- Niemiecka Republika Demokratyczna
NSZ	- Narodowe Siły Zbrojne
OBOP	- Ośrodek Badań Opinii Publicznej
OM TUR	- Organizacja Młodzieży Towarzystwa Uniwersytetu Robotniczego
ONZ	- Organizacja Narodów Zjednoczonych
op.	- opis
ORMO	- Ochotnicza Rezerwa Milicji Obywatelskiej
PAN	- Polska Akademia Nauk
PCK	- Polski Czerwony Krzyż

PEP	–	Polowy Punkt Ewakuacyjny
PG	–	Prokuratura Generalna
PKiN	–	Pałac Kultury i Nauki
PPR	–	Polska Partia Robotnicza
PPS	–	Polska Partia Socjalistyczna
PR	–	Polskie Radio
PRL	–	Polska Rzeczpospolita Ludowa
PRN m.st. Warszawy	–	Prezydium Rady Narodowej m.st. Warszawy
PSB	–	<i>Polski słownik biograficzny</i>
PSL	–	Polskie Stronnictwo Ludowe
PZPR	–	Polska Zjednoczona Partia Robotnicza
PZZ	–	Polski Związek Zachodni
RGANI	–	Rosyjskie Państwowe Archiwum Historii Najnowszej
RGASPI	–	Rosyjskie Państwowe Archiwum Historii Społeczno-Politycznej
RJN	–	Rada Jedności Narodowej
RN	–	Rada Naczelna
RSW	–	Robotnicza Spółka Wydawnicza
RWPG	–	Rada Wzajemnej Pomocy Gospodarczej
SB	–	Służba Bezpieczeństwa
SBS KKK	–	Sekcja Badań Społecznych Klubu Krzywego Koła
SGR	–	Stała Grupa Robocza ds. Kultury Odzieży
SL	–	Stronnictwo Ludowe
TAG	–	Teczka personalna Anna Gecow (w AŻIH)
TLG	–	Teczka Leona Gecowa (w CAW)
TPPR	–	Towarzystwo Przyjaźni Polsko-Radzieckiej
TPŻ	–	Towarzystwo Przyjaciół Żołnierza
TRJN	–	Tymczasowy Rząd Jedności Narodowej
UB	–	Urząd Bezpieczeństwa
UM Warszawa, BOU	–	Urząd Miasta Stołecznego Warszawy, Biuro Organizacji Urzędu
UW	–	Uniwersytet Warszawski
w.	–	wiązka
WKP(b)	–	Wszeczwiązkowa Komunistyczna Partia (bolszewików)
WP	–	Wojsko Polskie
WPB	–	Wojskowe Przedsiębiorstwo Budowlane
WSK	–	Wytwórnia Sprzętu Komunikacyjnego
WUiA	–	Wydział Urbanistyki i Architektury
z.	–	zespół / zeszyt
ZBoWiD	–	Związek Bojowników o Wolność i Demokrację
ZG	–	Zarząd Główny
ZHP	–	Związek Harcerstwa Polskiego
ZMP	–	Związek Młodzieży Polskiej
ZMS	–	Związek Młodzieży Socjalistycznej
ZMW	–	Związek Młodzieży Wiejskiej
ZOMO	–	Zmotoryzowane Odwoły Milicji Obywatelskiej
ZPP	–	Związek Patriotów Polskich
ZSL	–	Zjednoczone Stronnictwo Ludowe
ZSRS/ZSRR	–	Związek Socjalistycznych Republik Sowieckich/Radzieckich
ZUWZoNiD	–	Związek Uczestników Walki Zbrojnej o Niepodległość i Demokrację
ZWM	–	Związek Walki Młodych

POLSKA

1944 / 45 – 1989

ISSN 2450-8357

9 772450 835402